कवी जॉर्ज मोझेस हॉर्टन

लेखन आणि चित्रे: डॉन टेट
मराठी: अश्विनी बर्वे

जॉर्जला शब्दांची खूप आवड होती. पण जॉर्ज गुलामगिरीत अडकलेला होता. त्याला तासनतास काम करावे लागत असे, त्यामुळे तो शाळेत जाऊ शकत नव्हता किंवा त्याला वाचायला शिकता येत नव्हते. जॉर्ज जिद्दी होता. त्याने गोऱ्या मुलांचे धडे कान देऊन ऐकले आणि मुळाक्षरे शिकून घेतली. त्यानंतर त्याने स्वतःहून वाचन करायला शिकले. त्याला जे काही साहित्य सापडले, ते सर्व त्याने वाचले.जॉर्जला कविता सर्वात जास्त आवडत असत. मालकाची गुरे चारत असताना तो मनातल्या मनात कविता रचायचा. जवळच्याच एका कॉलेजच्या आवारात फळे आणि भाज्या विकताना तो आपल्या कविता म्हणून दाखवायचा. त्या 'गुलाम कवी'ची बातमी विद्यार्थ्यांमध्ये वेगाने पसरली. लवकरच, जॉर्जच्या कवितांचे चाहते तयार झाले.पण जॉर्ज अजूनही गुलामच होता. त्याला कधी स्वातंत्र्य मिळेल का? जॉर्ज मोझेस हॉर्टन यांच्या या प्रभावी चरित्रात—जे दक्षिण भागातील आफ्रिकन-अमेरिकन व्यक्तीचे पहिले चरित्र आहे—प्रसिद्ध लेखक आणि चित्रकार डॉन टेट यांनी प्रतिभा आणि जिद्दीची एक प्रेरणादायी व हृदयस्पर्शी कथा मांडली आहे.

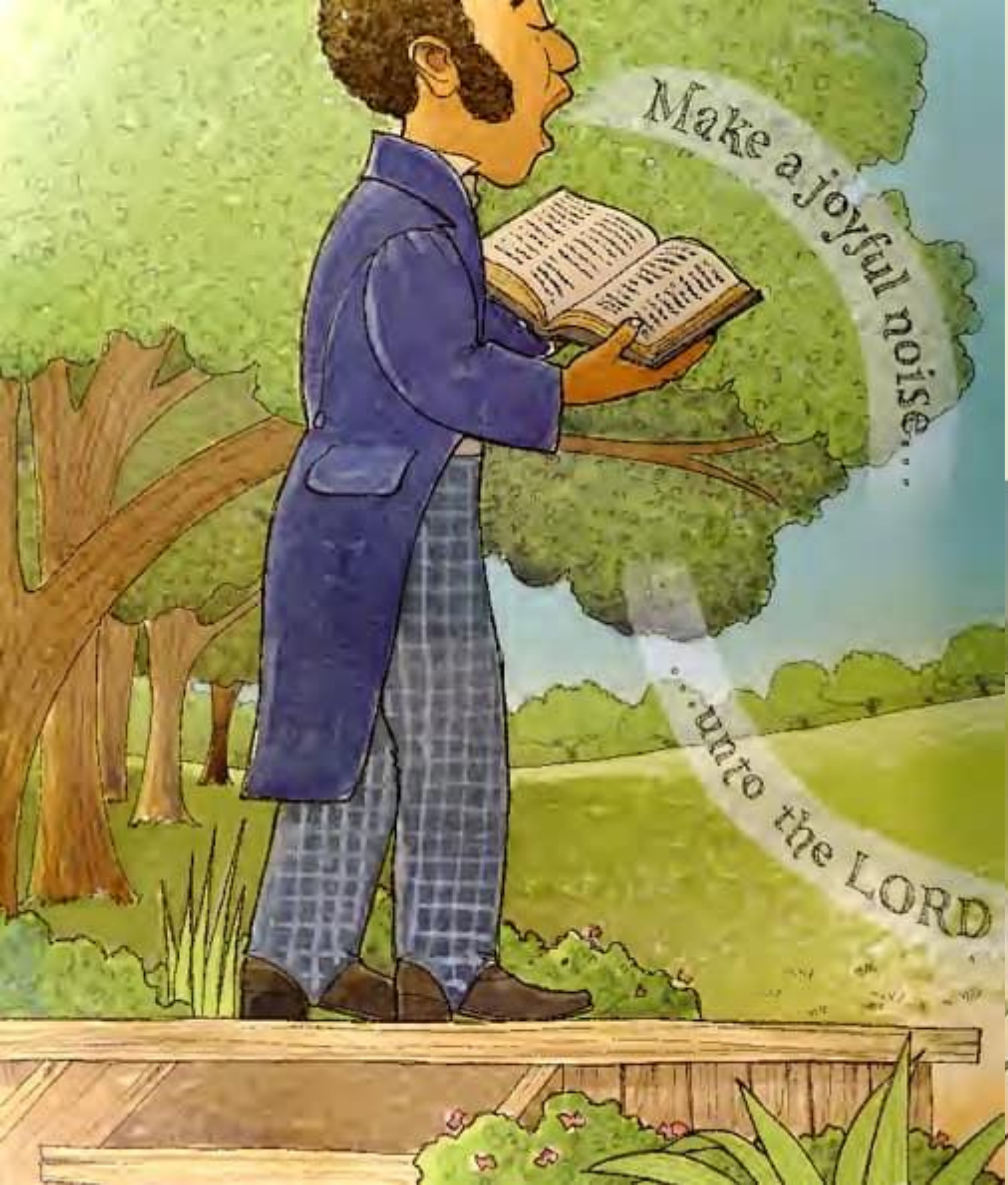
माझी प्रेमळ आई, शेरॉन ल्थे, आणि माझी नातवंडे—चार्ल्स, कॉर्डेल, अनिया आणि झोई—ज्या सर्वांनाच शब्दांची आवड आहे, त्यांना हे समर्पित.

कवी जॉर्ज मोझेस हॉर्टनची अद्भुत कथा

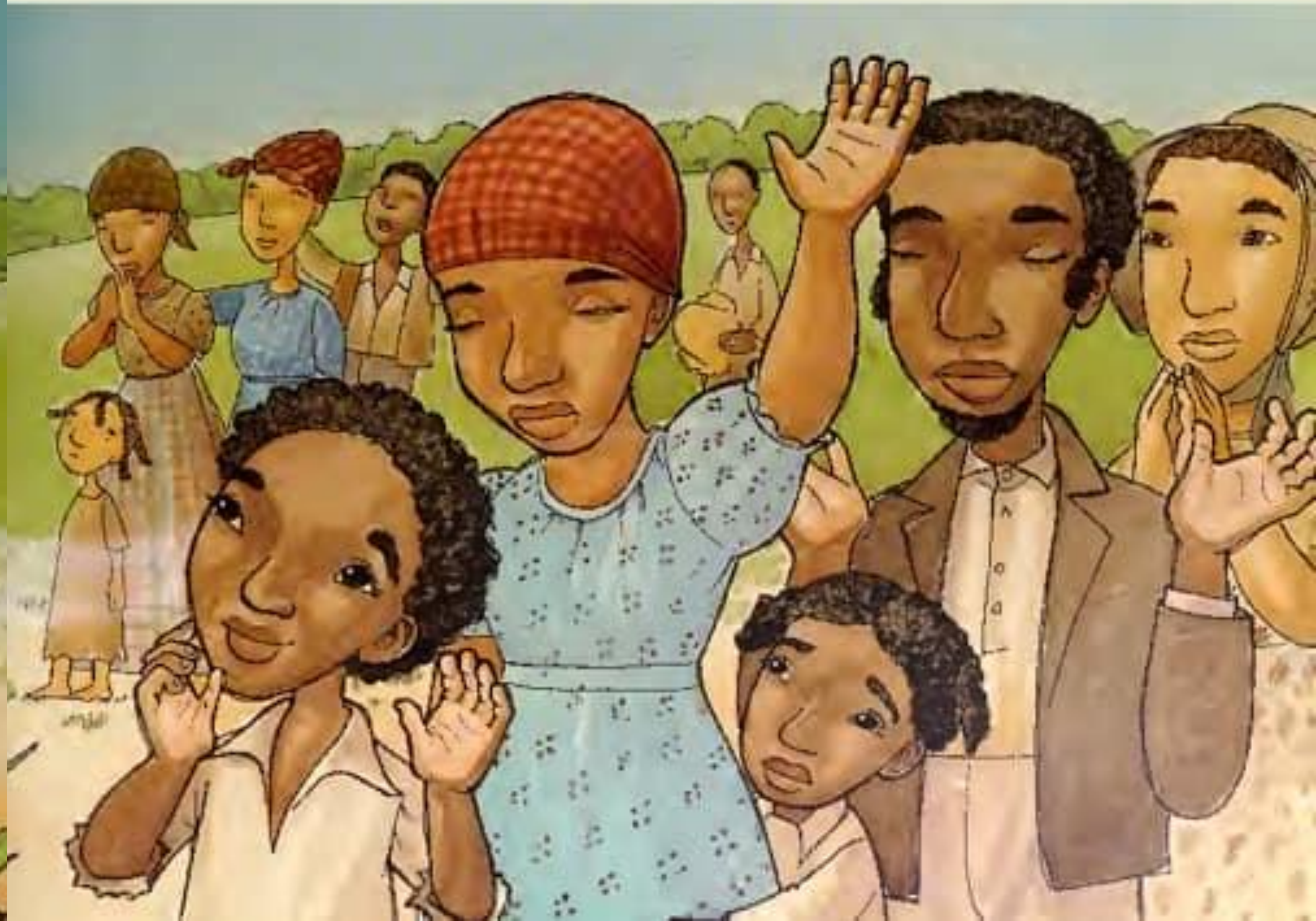
लेखन आणि चित्रे: डॉन टेट

मराठी: अश्विनी बर्वे

जॉर्जला शब्दांची खूप आवड होती. त्याला वाचायला शिकायची इच्छा होती, पण जॉर्ज गुलाम होता. तो आणि त्याचे कुटुंब नॉर्थ कॅरोलिनामधील चॅथम काउंटीमधील एका शेतावर राहत होते, जिथे त्यांना तासनतास सक्तीने काम करावे लागे. इतर गोष्टींसाठी त्यांच्याकडे फारसा वेळ नसे. शिवाय, आपल्या गुलामांनी वाचन करावे हे आपल्या मालकाला मान्य होणार नाही, हे जॉर्जला माहीत होते. तरीही, आपल्या अवतीभोवती असलेल्या भाषेबद्दलची त्याची ओढ कमी झाली नाही: बायबलमधून वाचले जाणारे प्रेरणादायी शब्द, प्रवचनातून ऐकायला मिळणारे आशेचे शब्द आणि गाण्यांमधून गायले जाणारे चैतन्यमय शब्द त्याला भुरळ घालत असत.

जॉर्जने वाचायला शिकण्याचा पक्का निश्चय केला होता. जेव्हा गोऱ्या मुलांची अभ्यासाची वेळ असे, तेव्हा तो त्यांच्या आसपासच रेंगाळत असे. ती मुले जेव्हा मुळाक्षरे म्हणून दाखवत, तेव्हा तो ते लक्षपूर्वक ऐकत असे. लवकरच, जॉर्जलाही स्वतःला मुळाक्षरे म्हणता येऊ लागली.

त्याच्या आईला त्याला मदत करायची होती, पण तिला ते जमले नाही. त्याऐवजी, तिने जॉर्जला आपली एक अत्यंत मौल्यवान वस्तू दिली: 'वेस्ली हायमनल' (Wesley hymnal) – म्हणजेच भजनांचे एक पुस्तक. ते जॉर्जचे अगदी पहिलेच पुस्तक होते! अक्षरे ओळखण्याचा प्रयत्न करत त्याने त्यातील पाने चाळली. पण त्याचा काहीच उपयोग झाला नाही; त्याला त्यातील शब्द वाचता येत नव्हते.

त्यानंतर जॉर्जला शब्दांचे एक जुने पुस्तक सापडले. ते पुस्तक जीर्ण झाले होते आणि त्यातील काही पानेही गहाळ होती, पण वाचनाची सुरुवात करण्यासाठी ते पुरेसे होते. जॉर्जने त्या पुस्तकाची पाने चाळली. त्याला त्यातील काही अक्षरे ओळखता आली. रात्रीच्या वेळी, जेव्हा दिवसभराच्या कष्टांनंतर त्याने विश्रांती घ्यायला हवी होती, तेव्हा जॉर्ज शेकोटीच्या प्रकाशात अभ्यास करत असे. धुरामुळे त्याचे डोळे जळजळत असत.लवकरच त्याला काही शब्द ओळखता येऊ लागले. काही काळातच त्याला पूर्ण वाक्येही समजू लागली. कालांतराने, जॉर्ज स्वतःहून वाचायला शिकला.

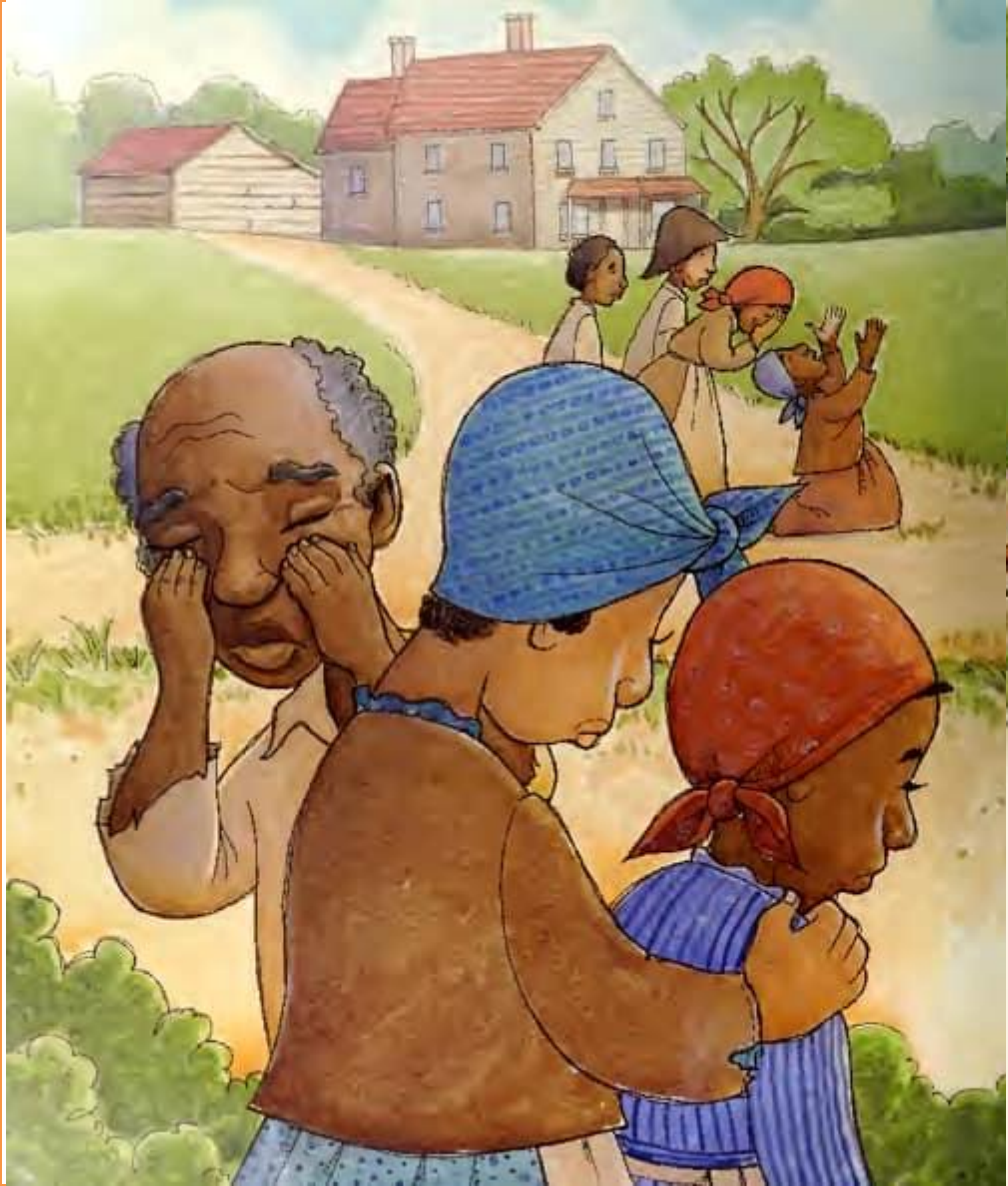

त्या क्षणापासून जॉर्जला केवळ शब्दांची आवडच निर्माण झाली नाही, तर तो ते वाचू आणि समजूही लागला. जॉर्जने 'न्यू टेस्टामेंट'मधील (बायबलचा उत्तर भाग) वचने वाचली. त्याने पुस्तके, वर्तमानपत्रातील लेख, जाहिराती—जे काही त्याला सापडले, ते सर्व वाचले.सर्वात जास्त म्हणजे, जॉर्जने कविता वाचल्या. त्याला सुंदर कविता खूप आवडत असत.

सकाळपासून ते रात्री उशिरापर्यंत जॉर्ज आपल्या मालकाच्या शेतात गुराढोरांची देखभाल करायचा. काम करत असताना तो स्वतःच्या कविता रचायचा आणि त्यातील शब्द ओळखीच्या गाण्यांच्या चालींशी जुळवायचा. कविता लिहून ठेवण्याचे कौशल्य त्याला अजून अवगत झाले नव्हते, त्यामुळे तो त्या आपल्या स्मरणात साठवून ठेवायचा; शब्द आणि ताल त्याच्या मनातच रुळलेले असायचे. त्याच्या कवितांमध्ये रविवारी होणाऱ्या प्रार्थनासभेतील संगीताप्रमाणेच भावपूर्ण लयीचा ओलावा होता. तरुणपणात पाऊल टाकताना याच कवितांनी त्याला मानसिक बळ दिले.

जॉर्ज सतरा वर्षांचा असताना, त्याच्या मालकाने आपली मालमत्ता विभागण्याचा निर्णय घेतला. त्याने आपली संपत्ती—जमीन, गुरेढोरे, गाड्या आणि अवजारे—आपल्या कुटुंबातील सदस्यांमध्ये वाटून दिली. गुलाम ही देखील मालमत्ताच मानली जात असे, त्यामुळे जॉर्जचे कुटुंब विखुरले गेले. जॉर्जला मालकाच्या मुलाच्या स्वाधीन करण्यात आले. आपली आई, तसेच भाऊ आणि बहिणींना आपण पुन्हा कधीच पाहू शकणार नाही, अशी भीती त्याला वाटू लागली.

जॉर्ज आपल्या नवीन मालकाच्या शेतात कष्टाचे काम करत असे. ते काम त्याला नकोसे वाटायचे, पण रविवारी त्याला थोडा दिलासा मिळायचा. त्या दिवशी जॉर्ज आठ मैल चालत 'चॅपेल हिल' या गावातील 'युनिव्हर्सिटी ऑफ नॉर्थ कॅरोलिना'च्या आवारात जायचा. तिथे तो आपल्या मालकाच्या शेतात पिकवलेली फळे आणि भाज्या विकायचा. तरीही, इतके लांब चालत जाण्याचे त्याला काहीच वाटत नसे; उलट, घराबाहेर पडण्याची ती संधी त्याला हवीहवीशी वाटायची.

सुरुवातीला, कॉलेजमधील विद्यार्थी जॉर्जची थट्टा-मस्करी करायचे. त्यांच्या टोमण्यांकडे दुर्लक्ष करण्यासाठी जॉर्ज आपली कविता म्हणून दाखवायचा. त्याच्या गाडीत ढीगभर रचलेल्या फळांइतकेच गोड शब्द त्याच्या ओठांतून बाहेर पडायचे.जॉर्जच्या आवाजातून उमटणाऱ्या त्या सुंदर कविता ऐकून सर्वांचे डोळे विस्फारले आणि आश्चर्यचकित होऊन त्यांची तोंडे उघडीच राहिली. त्या कविता त्याने स्वतःच रचल्या आहेत हे समजताच विद्यार्थ्यांना अतीव आश्चर्य वाटले.

गुलाम कवीची बातमी कॅम्पसभर एखाद्या वेगाने वाहणाऱ्या नदीप्रमाणे पसरली. जॉर्जला त्याच्या कविता सादर करताना ऐकण्यासाठी विद्यार्थी त्याच्याभोवती गर्दी करू लागले. त्यातील काहींनी जॉर्जला मदत करण्याचे ठरवले. त्यांनी त्याला आपली पुस्तके दिली: इंग्रजी व्याकरण आणि शब्दकोश; इतिहास आणि वक्तृत्व; तसेच अभिजात साहित्य आणि कविता. जॉर्जने एखाद्या स्पंजप्रमाणे हे नवीन विषय आत्मसात केले.

एके दिवशी, एका विद्यार्थ्याने आपल्या प्रेयसीसाठी एक कविता लिहून देण्याची विनंती केली. जॉर्जने त्या तरुणीसाठी एक कविता रचली. त्याने ती कविता त्या विद्यार्थ्याला सांगितली आणि त्याने ती नीटनेटकी लिहून घेतली. ती कविता वाचताच ती तरुणी भारावून गेली.त्यानंतर, इतर विद्यार्थ्यांनाही जॉर्जच्या कविता हव्याहव्याशा वाटू लागल्या. आणि त्या कवितांसाठी पैसे मोजण्याचीही त्यांची तयारी होती.

जॉर्ज आठवड्याला डझनभर प्रेम-कविता लिहायचा आणि त्या प्रत्येकी २५ सेंट्सना विकायचा. काही लोक त्याला पैशांऐवजी उत्तम दर्जाचे सूट आणि बूट द्यायचे. कालांतराने, जॉर्जही त्या विद्यार्थ्यांप्रमाणेच नीटनेटका आणि स्टायलिश पेहराव करू लागला. पैसा, चांगले कपडे आणि मिळालेला नवीन दर्जा यामुळे जॉर्जला आपल्या आयुष्यात यापूर्वी कधीही न अनुभवलेले असे स्वातंत्र्य जाणवू लागले..

पण तो मुक्त नव्हता; तो अजूनही आपल्या मालकाची मालमत्ताच होता. जॉर्ज आठवडाभर शेतावर काम करत असे आणि आठवड्याच्या शेवटी 'चॅपेल हिल'ला जात असे.

त्या गुलाम कवीची ही कथा एका प्राध्यापकाच्या पत्नीपर्यंत पोहोचली. कॅरोलिन ली हेंट्झ या एक व्यावसायिक लेखिका आणि प्रकाशित कवयित्री होत्या. जॉर्जच्या कवितांनी त्यांच्या मनावर खोलवर परिणाम केला. काही कवितांमुळे त्या हसल्या, तर काहींनी त्यांना रडवले. त्यांनी जॉर्जचा शोध घेतला आणि त्याला लेखणीच्या साहाय्याने कागदावर कविता कशा लिहायला शिकवले. अनेक वर्षे केवळ कविता मुखोद्गत केल्यानंतर, आता जॉर्ज त्या लिहून काढू शकत होता.

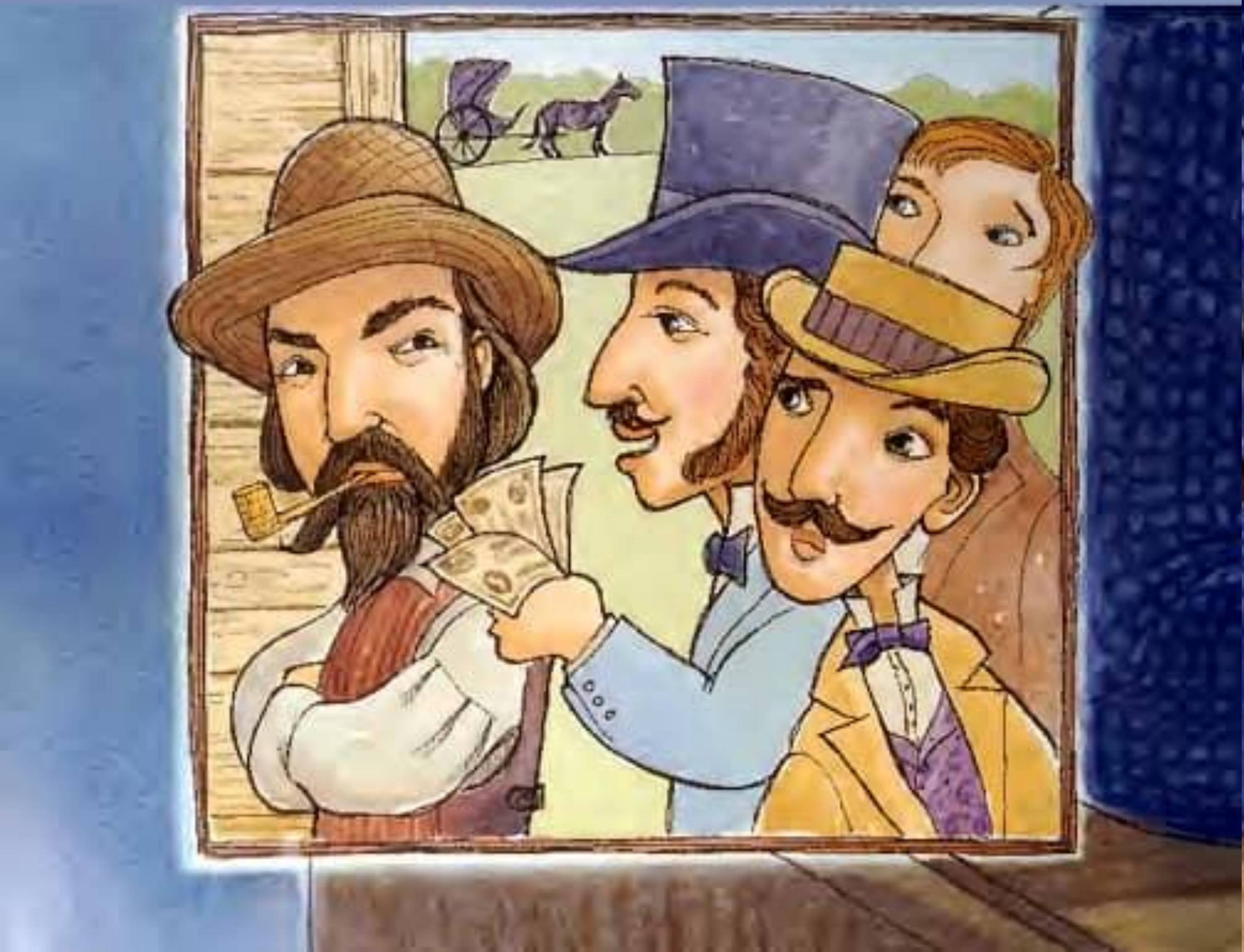
कॅरोलिनने जॉर्जच्या कविता मॅसॅच्युसेट्समधील लॅंकेस्टर या तिच्या मूळ गावातील 'गॅझेट' (Gazette) या वर्तमानपत्रात छापण्याची व्यवस्था केली; अशा प्रकारे जॉर्ज आता एक प्रकाशित कवी झाला होता. त्याच्या कवितांमधून त्याने आपल्या गुलामगिरीचा निषेध केला होता. यापूर्वी कोणत्याही अमेरिकन गुलामाने असे केले नव्हते.लवकरच जॉर्जचे साहित्य इतर वर्तमानपत्रांतही प्रकाशित होऊ लागले; यामध्ये 'फ्रीडम्स जर्नल' (Freedom's Journal) या देशातील आफ्रिकन-अमेरिकन मालकीच्या पहिल्या वर्तमानपत्राचाही समावेश होता.जॉर्जच्या मनात दाटून आलेला अभिमान मावेनासा झाला होता.

लेखन आणि इतर किरकोळ कामांतून मिळालेल्या पैशांच्या जोरावर, जॉर्ज आपल्या मालकाला त्याच्या वेळेचा मोबदला देऊ शकला; ज्यामुळे त्याला 'चॅपेल हिल' येथे राहून कवी म्हणून काम करणे शक्य झाले. ही एक बेकायदेशीर व्यवस्था होती, पण त्याच्या मालकाला त्याची पर्वा नव्हती. आता जॉर्ज पूर्णवेळ लेखक बनला होता, तरीही तो अजूनही मुक्त माणूस नव्हता. कालांतराने, जॉर्जने 'द होप ऑफ लिबर्टी' (The Hope of Liberty) हे आपले पहिले पुस्तक प्रकाशित केले. आपल्या कमाईचा वापर करून स्वतःची मुक्तता विकत घेण्याची त्याची इच्छा होती..

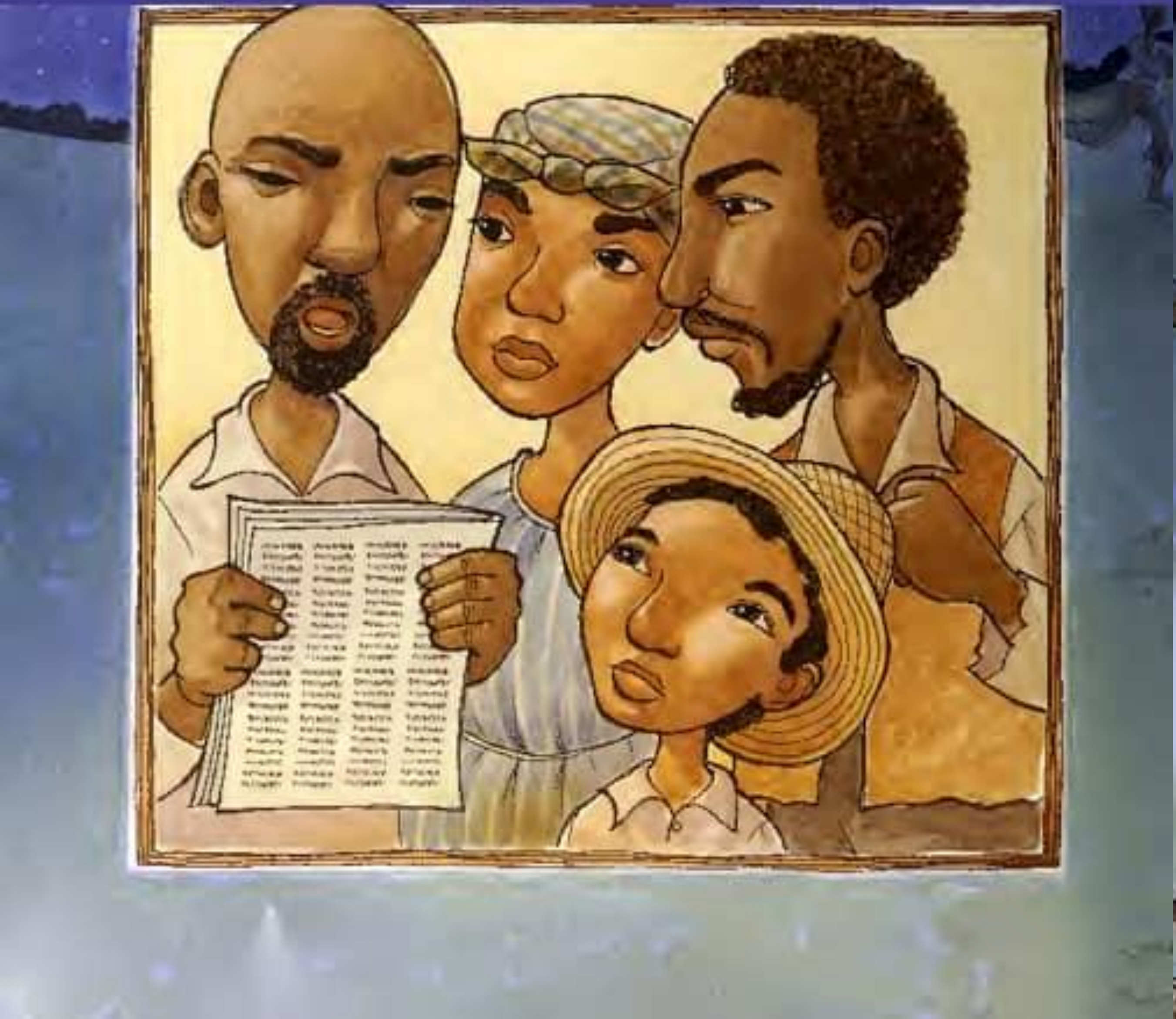
'फ्रीडम्स जर्नल'च्या संपादकांना त्याच्या योजनेबद्दल समजले तेव्हा, त्यांनी त्याला मदत करण्यासाठी निधी उभारण्याचा प्रयत्न केला. वृत्तपत्रचालक, महाविद्यालयीन अध्यक्ष आणि गव्हर्नर यांसारखी प्रभावशाली मंडळी या कार्यात सहभागी झाली. त्यांनी मोठी रक्कम देऊ केली, परंतु जॉर्जच्या मालकाने आपल्या त्या मौल्यवान गुलामाला विकण्यास नकार दिला.

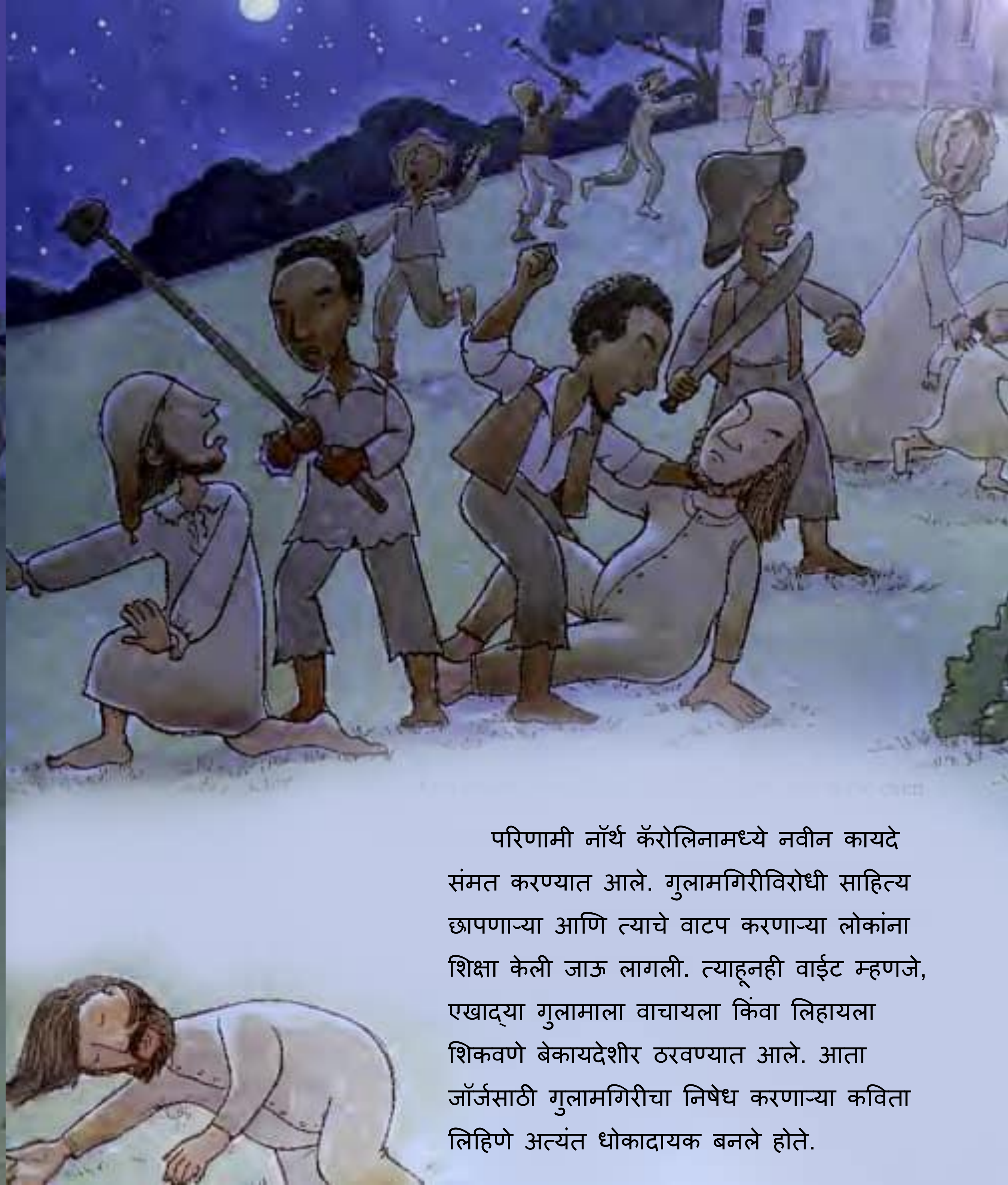

जॉर्ज हताश झाला. .

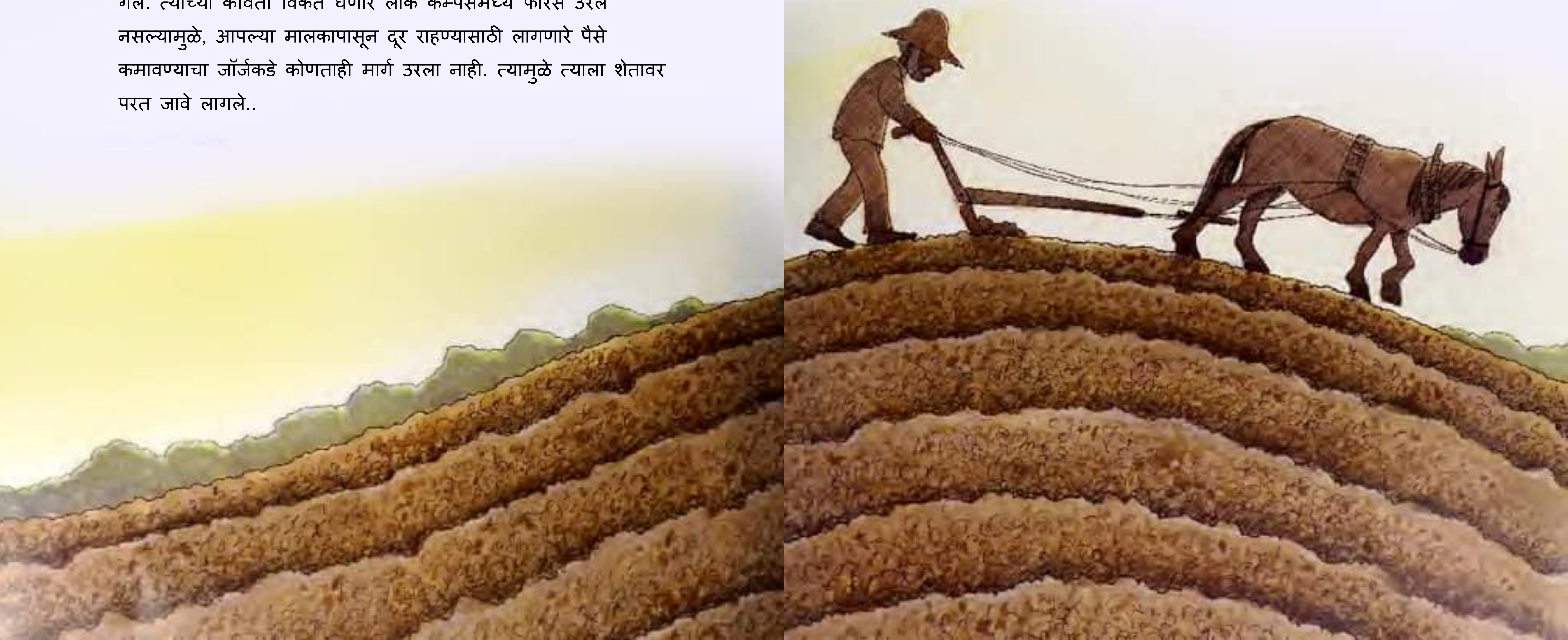
दरम्यान, उत्तरेकडील गुलामगिरी-विरोधी कार्यकर्त्यांनी गुलामगिरी नष्ट करण्यासाठी प्रयत्न केले. त्यांनी पुस्तके प्रकाशित केली. त्यांनी पोस्टर्स आणि पत्रके छापली. गुलामांनी आपल्या मालकांविरुद्ध उठाव करावा, असे आवाहन करणारा प्रचार त्यांनी दक्षिणेकडील सर्व भागांत मोठ्या प्रमाणावर पसरवला. ज्या गुलामांना वाचता येत असे, त्यांनी हा संदेश इतरांपर्यंत पोहोचवला..

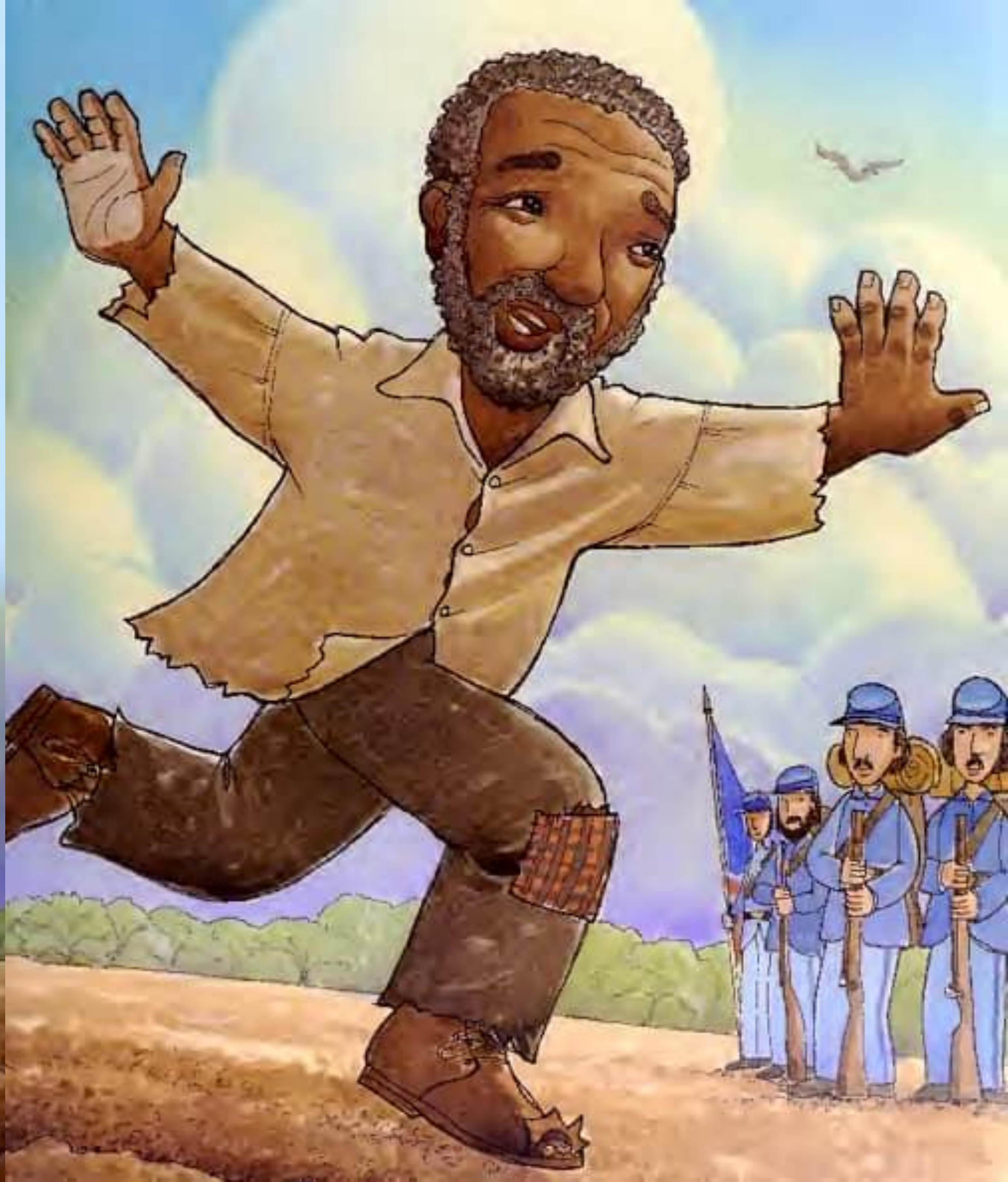
परिणामी नॉर्थ कॅरोलिनामध्ये नवीन कायदे संमत करण्यात आले. गुलामगिरीविरोधी साहित्य छापणाऱ्या आणि त्याचे वाटप करणाऱ्या लोकांना शिक्षा केली जाऊ लागली. त्याहूनही वाईट म्हणजे, एखाद्या गुलामाला वाचायला किंवा लिहायला शिकवणे बेकायदेशीर ठरवण्यात आले. आता जॉर्जसाठी गुलामगिरीचा निषेध करणाऱ्या कविता लिहिणे अत्यंत धोकादायक बनले होते.

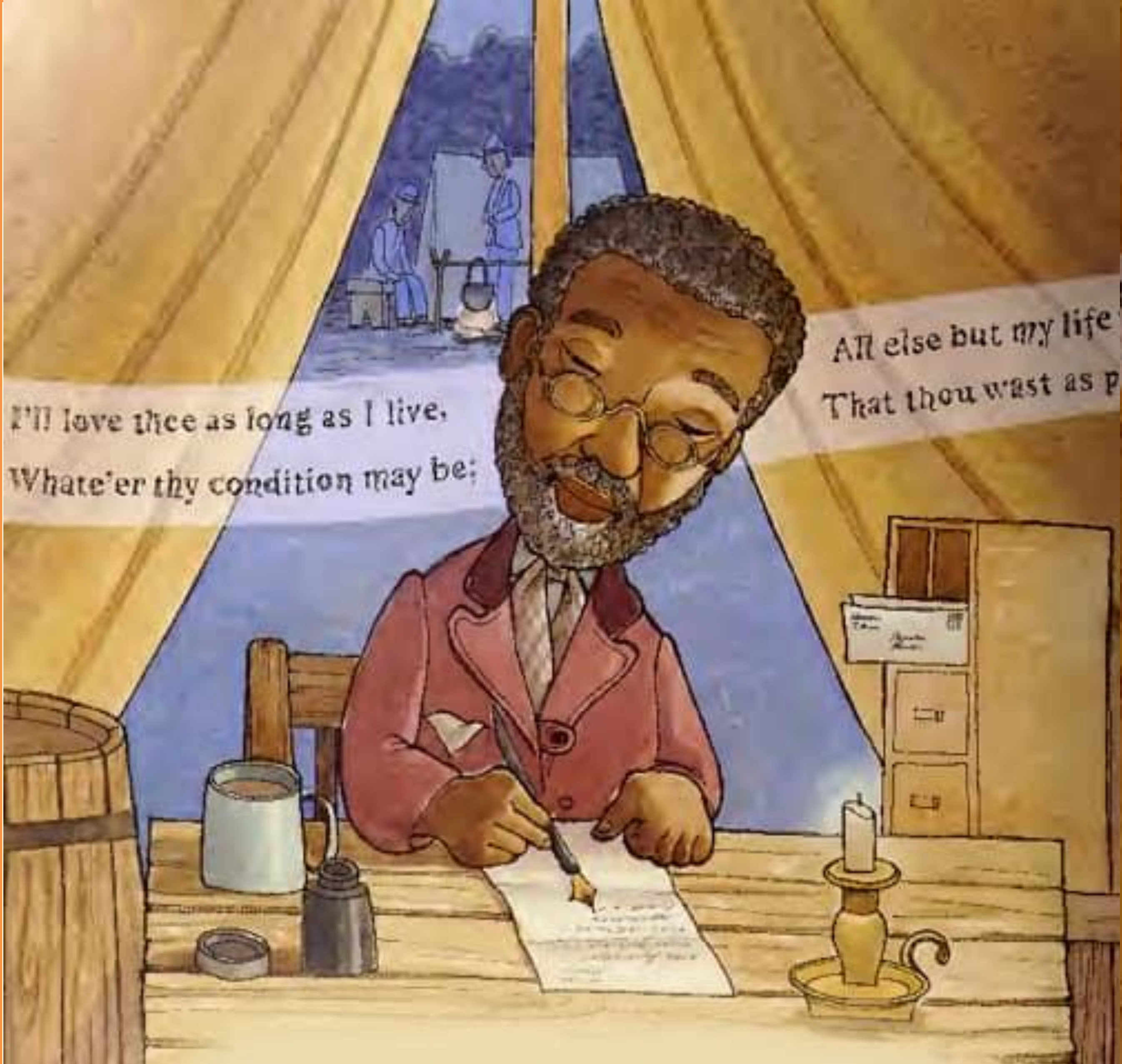
तरीही, त्याने लेखन पूर्णपणे थांबवले नाही. त्याने 'द पोएटिकल वर्क्स ऑफ जॉर्ज एम. हॉर्टन' (The Poetical Works of George M. Horton) हे आपले दुसरे पुस्तक प्रकाशित केले; यात जीवन, प्रेम, मृत्यू आणि मैत्री या विषयांवरील कवितांचा समावेश होता. १८६१ मध्ये, प्रामुख्याने गुलामगिरीच्या मुद्द्यावरून उत्तर आणि दक्षिण भागांमध्ये युद्ध सुरू झाले. दक्षिणेच्या बाजूने लढण्यासाठी बहुतेक विद्यार्थी युद्धावर निघून गेले. त्याच्या कविता विकत घेणारे लोक कॅम्पसमध्ये फारसे उरले नसल्यामुळे, आपल्या मालकापासून दूर राहण्यासाठी लागणारे पैसे कमावण्याचा जॉर्जकडे कोणताही मार्ग उरला नाही. त्यामुळे त्याला शेतावर परत जावे लागले..

गृहयुद्ध सलग चार वर्षे चालले. १८६३ मध्ये, राष्ट्राध्यक्ष अब्राहम लिंकन यांनी 'मुक्ती जाहीरनामा' (Emancipation Proclamation) वर स्वाक्षरी करून देशाला एका नवीन दिशेकडे नेले. यामुळे लवकरच गुलामगिरीचा अंत झाला.वयाच्या साठाव्या वर्षी जॉर्ज अखेर मुक्त झाला!आता मुक्त माणूस झाल्यामुळे, जॉर्जला त्या शेतावर राहण्याची गरज उरली नव्हती. त्या वसंत ऋतूत नंतरच्या काळात, त्याने आपली लेखणी आणि कागद सोबत घेतले आणि तो तिथून निघून गेला.जॉर्ज 'युनियन आर्मी'सोबत पश्चिमेकडे गेला आणि वाटेत ठिकठिकाणी मुक्काम करत प्रवास केला. त्याने आपल्या प्रवासाबद्दल, घरी राहिलेल्या कुटुंबियांबद्दल व मित्रांबद्दल आणि आपल्या प्रदीर्घ आयुष्यात अनुभवलेल्या सर्व गोष्टींबद्दल कविता लिहिल्या.

शब्दांवरील प्रेम जॉर्जला एका अद्‌भुत प्रवासाला घेऊन गेले.. शब्दांनी त्यांना बळ दिले. शब्दांमुळे त्यांना स्वप्ने पाहता आली. गुलाम म्हणून त्यांचा शेवटचा दिवस येण्याआधीच, शब्दांनी त्यांच्या गुलामगिरीच्या बेड्या तोडून टाकल्या होत्या.

हे पुस्तक लिहिताना आणि त्यासंबंधी संशोधन करताना मला जॉर्ज मोझेस हॉर्टन यांची काही पुस्तके, संकेतस्थळे आणि त्यांचे सुविचार अत्यंत उपयुक्त ठरले. हॉर्टन यांच्या कविता या पुस्तकाच्या सुरुवातीच्या व शेवटच्या पानांवर (endpapers) तसेच संपूर्ण पुस्तकातील कलाकृतींमध्ये समाविष्ट केल्या आहेत. —डी. टी. हॉर्टन, जॉर्ज मोझेस. “नेकेड जीनियस” (NAKED GENIUS). चॅपेल हिल, नॉर्थ कॅरोलिना: द चॅपेल हिल हिस्टॉरिकल सोसायटी, १९८२. त्यांची अनेक काव्यरचना आता 'पब्लिक डोमेन'मध्ये (सार्वजनिक मालकीच्या कक्षेत) उपलब्ध आहेत आणि त्या ऑनलाइन वाचता येतात..

लेखकाची नोंद

जेव्हा मी पहिल्यांदाच मुलांच्या पुस्तकांसाठी चित्रे काढायला सुरुवात केली, तेव्हा मी ठरवले होते की मी गुलामगिरीशी संबंधित कथांवर काम करणार नाही. याची अनेक कारणे होती; त्यापैकी एक म्हणजे मला आजच्या बाल-वाचकांसाठी सुसंगत अशा समकालीन कथांवर लक्ष केंद्रित करायचे होते. पण खरे सांगायचे तर, मी स्वतःशीच एक गोष्ट कबूल करत नव्हते – ती म्हणजे मला या विषयाची लाज वाटत होती.१९७० आणि ८० च्या दशकात अमेरिकेच्या 'मिडवेस्ट' भागातील एका छोट्या शहरात मी लहानाची मोठी झाले. शाळेत, गोऱ्या लोकांच्या गर्दीत मी सहसा एकमेव 'ब्राउन' (अश्वेत) चेहऱ्याची व्यक्ती असे. मला असे वाटायचे की जेव्हा जेव्हा कृष्णवर्णीयांच्या इतिहासाचा विषय निघायचा, तेव्हा तो नेहमी गुलामगिरीच्या संदर्भातच असायचा—म्हणजे कृष्णवर्णीय लोक एकेकाळी गोऱ्या लोकांची मालमत्ता होते आणि त्यांना घोडा किंवा हातगाडी (wheelbarrow) यापेक्षा अधिक मानवी दर्जा नव्हता. कधीकधी गोरी मुले या विषयावर कुजबुजायची किंवा चेष्टा-मस्करी करायची. कधीकधी कृष्णवर्णीय मुलेही तसे करायची. जसजशी माझी कारकीर्द बहरली, तसतसे मला गुलामगिरीच्या विषयावरील अधिक हस्तलिखिते (manuscripts) मिळू लागली. सुरुवातीला मी संकोचले होते. पण जेव्हा मी त्या कथा वाचल्या आणि माझ्या लोकांचा इतिहास अभ्यासला, तेव्हा माझी विचारसरणी बदलली. मला जाणीव झाली की यात लाज वाटण्यासारखे काहीच नाही, उलट अभिमान वाटण्यासारख्या अनेक गोष्टी आहेत.आफ्रिकन-अमेरिकन लोकांची जिद्द आणि चिकाटी दर्शवणाऱ्या कथा मला खूप आवडू लागल्या. आणि जरी प्रकाशन क्षेत्राने गुलामगिरीच्या विषयासोबतच इतर आफ्रिकन-अमेरिकन कथांनाही योग्य स्थान देऊन समतोल साधायला हवा असला, तरीही गुलामगिरीत जगलेल्या लोकांच्या कथा सांगितल्या जाणे अत्यंत गरजेचे आहे.एका लेखक मित्राने मला जॉर्ज मोझेस हॉर्टन यांच्याबद्दल लिहिण्याची सूचना केली, तेव्हा मला त्यात विशेष रस वाटला. संशोधनासाठी मी प्रामुख्याने हॉर्टन यांच्या आत्मचरित्राचा—'द लाईफ ऑफ द ऑथर, रिटन बाय हिमसेल्फ' (The Life of the Author, Written by Himself)—आधार घेतला. हे एक छोटेसे पण प्रेरणादायी आत्मचरित्र आहे, ज्यात त्यांच्या आयुष्यातील महत्त्वाच्या घटनांचा आढावा घेतला आहे. पण त्यातून माझ्या मनात अनेक प्रश्न निर्माण झाले, ज्यांनी मला अस्वस्थ केले.जॉर्ज मोझेस हॉर्टन यांनी स्वतःहून वाचन-लेखन शिकले, महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना कविता विकल्या आणि अनेक पुस्तके प्रकाशित केली—आणि हे सर्व अशा काळात घडले जेव्हा या देशात आफ्रिकन-अमेरिकन लोकांच्या साक्षरतेला विरोध केला जात असे, तिला कमी लेखले जात असे आणि काही ठिकाणी तर ती बेकायदेशीरही मानली जात असे.
नी एवढी मोठी कामगिरी कशी साध्य केली?हॉर्टन यांनी काय साध्य केले हे अधिक चांगल्या प्रकारे समजून घेण्यासाठी, मला नॉर्थ कॅरोलिनामधील गुलामगिरीच्या विशिष्ट स्वरूपाचा अभ्यास करणे गरजेचे होते. मला समजले की अमेरिकेच्या दक्षिणेकडील इतर भागांच्या तुलनेत तेथील परिस्थिती काहीशी वेगळी होती.

त्या काळातील वसाहतींमध्ये (colonies) जिथे सर्वाधिक संख्येने 'मुक्त कृष्णवर्णीय' (free black population) लोक राहत होते, त्यापैकी नॉर्थ कॅरोलिना हे एक प्रमुख ठिकाण होते. नॉर्थ कॅरोलिनामधील अनेक लोकांनी गुलामगिरी-विरोधी संस्थांना आणि गुलामांच्या मुक्तीला पाठिंबा दिला होता. तेथील मळे (plantations) आकाराने लहान असल्याने कमी मजुरांची गरज भासत असे; अनेकदा कमी श्रीमंत शेतकरी आपल्या गुलामांसोबतच स्वतःच्या शेतात काम करत असत. किंबहुना, हे ऐकायला कदाचित विचित्र वाटेल, पण काही वेळा गुलामांना कुटुंबातील सदस्यांप्रमाणे मानले जात असे. यात शंका नाही की, या मोकळ्या विचारांच्या वातावरणाचा हॉर्टनला फायदा झाला.तरीही, नॉर्थ कॅरोलिनामध्ये गुलाम म्हणून जगणे सोपे नव्हते. गुलाम दिवसभर कष्टाचे, कमरेचे मोड पाडणारे काम करत असत, ज्यासाठी त्यांना कोणताही मोबदला मिळत नसे. मालकांकडून मिळणारा त्यांचा आहार साधारणपणे निकृष्ट दर्जाचा असे आणि कपडेही अपुरे असत. कुटुंबांची कधीही ताटातूट होऊन त्यांना विकले जाऊ शकत असे आणि त्यांची पुन्हा कधीच भेट होत नसे—जसे जॉर्जच्या बाबतीत घडले. अशा प्रतिकूल परिस्थितीचा सामना करूनही,हॉर्टनने मिळवलेले यश अत्यंत महत्त्वपूर्ण होते.१८३१ मध्ये, शेजारच्या व्हर्जिनियामध्ये गुलामांच्या एका बंडात सुमारे ५५ गोऱ्या लोकांचा बळी गेला आणि नॉर्थ कॅरोलिनामधील लोकांचा दृष्टिकोन बदलला. जे गुलाम साक्षर होते आणि गुलामगिरी-विरोधी कार्यकर्त्यांच्या हालचालींबद्दल वाचून इतरांना माहिती देऊ शकत होते, ते आता एक धोका मानले जाऊ लागले. नॉर्थ कॅरोलिनाने असे कायदे केले ज्याद्वारे कोणत्याही व्यक्तीला—मग ती गोरी असो वा कृष्णवर्णीय—गुलामांना वाचायला किंवा लिहायला शिकवण्यास मनाई करण्यात आली. हा कायदा मोडल्यास गोऱ्या व्यक्तीला दंड होऊ शकत असे; तर कृष्णवर्णीय व्यक्तीला—मग ती गुलाम असो वा मुक्त—चाबकाचे फटके मारले जाऊ शकत असत (३९ फटक्यांपर्यंत)! सांगायची गरज नाही की, हॉर्टनसाठी हा काळ अत्यंत धोकादायक होता, कारण त्याच्या कवितांमधून अनेकदा गुलामगिरीचा निषेध केला जात असे. त्याने लेखन सुरूच ठेवले आणि 'द पोएटिकल वर्क्स ऑफ जॉर्ज मोझेस हॉर्टन' (The Poetical Works of George Moses Horton) हे दुसरे पुस्तकही प्रकाशित केले; मात्र, त्याने गुलामगिरीचा विषय किंवा स्वातंत्र्याची आपली आशा या गोष्टींवर लिहिणे टाळले.गृहयुद्ध संपल्यानंतर हॉर्टनला स्वातंत्र्य मिळाले. १८६५ मध्ये त्याने 'नेकेड जीनियस' (Naked Genius) हा कवितांचा तिसरा संग्रह प्रकाशित केला. आयुष्याच्या उत्तरार्धात तो फिलाडेल्फियाला गेला, जिथे त्याने बायबलमधील कथांवर आधारित लघुकथा लिहिल्या आणि त्या विविध मासिकांना व 'संडे स्कूल'च्या नियतकालिकांना विकल्या. १८८३ च्या सुमारास त्याचे निधन झाले, मात्र त्याच्या मृत्यूची नेमकी तारीख माहीत नाही. तसेच, तो दिसायला कसा होता हेही आपल्याला माहीत नाही; इंटरनेटवर हॉर्टनचे असल्याचे सांगणारे काही फोटो आढळत असले, तरी या कवीची कोणतीही अधिकृत प्रतिमा उपलब्ध नाही.हे पुस्तक लिहिताना, गुलामगिरी हा केवळ एक अस्वस्थ करणारा शब्द आहे, त्यापलीकडे जाऊन तो विषय मांडणे हे माझे उद्दिष्ट होते. जॉर्ज मोझेस हॉर्टन कोण होता हे वाचकांना कळावे आणि आजच्या काळातही त्याचे महत्त्व काय आहे, हे त्यांना पटवून द्यावे, अशी माझी इच्छा होती. हॉर्टनच्या काळात आफ्रिकन-अमेरिकन लोकांमध्ये साक्षरता दुर्मिळ होती—किंबहुना ती बेकायदेशीरही ठरवण्यात आली होती. अर्थातच, आज साक्षरतेचे प्रमाण खूप जास्त आहे. तरीही, आकडेवारी असे दर्शवते की हायस्कूलमधून उत्तीर्ण होणाऱ्या आफ्रिकन-अमेरिकन विद्यार्थ्यांपैकी बऱ्याच जणांमध्ये 'कार्यात्मक साक्षरतेचा' अभाव असतो—म्हणजेच त्यांना वाचता किंवा लिहिता येत नाही. अनेक दृष्टींनी पाहता, साक्षरतेचा प्रश्न आजही तितकाच महत्त्वाचा आहे जितका तो हॉर्टनच्या काळात होता.मला आशा आहे की तरुण वाचक जॉर्ज मोझेस हॉर्टनच्या कथेत स्वतःचे प्रतिबिंब पाहू शकतील—एक अशी व्यक्ती जिच्याकडे प्रतिभा, आशा, स्वप्ने आणि मुक्त होण्याची तीव्र इच्छा होती; अगदी त्यांच्यासारखीच.

कृतज्ञता

या पुस्तकाच्या संशोधन प्रक्रिये दरम्यान मला अर्ल एल. जेम्स, संग्रहालय व्यवस्थापक, इतिहासकार मॅट कारकुट विद्यापीठ ग्रंथालये, विद्यापीठ, उत्तर कॅरोलिना चॅपल टेकडी विल्सन ग्रंथालय, उत्तर कॅरोलिना विद्यापीठ, चॅनेल टेकडी आणि ग्रेगरी टेलर, माजी ऐतिहासिक क्युरेटर आशा प्लांटेशन, विंडसर, उत्तर कॅरोलिना यांनी मदत केली. मी त्यांची आभारी आहे.

माझे अद्भुत संपादक कॅथी लँडवेअर यांना धन्यवाद, जिंक पेनी यांच्या दृष्टीमुळे, या पुस्तकाच्या रचना प्रक्रियेत एक अप्रतिम अनुभव मिळाले.

ही कथा लिहण्यासाठी प्रेरित करण्यासाठी ख्रिस बार्टन यांना धन्यवाद.

माझे समीक्षक मित्र डोना जेनेल बोमन आणि कारमेन ऑलिव्हरला धन्यवाद.

माझे चित्रण समीक्षक द आर्मांडा चित्रकार : जेफ क्रॉस्बी, क्रिस्टोफर एस. जेनिंग्स, थॉमस यंग, एरिक कुंट्झ, निक बदल आणि स्कॉट डुबॉइस ला धन्यवाद.

डॉन टेट

डॉन टेट

डॉन टेट केले अनेक प्रसिद्ध पुस्तकांचे आरेखन केले आहे *ज्यामध्ये 'अद्भुत' कडा बंद जॉन रॉय लिंच, 'द कार्ट' ते कॅरिड मार्टिन आणि हॉप्स भेटवस्तू समाविष्ट आहे* त्यांना २०१३ साली पद्मश्री पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.